

РУС ТЕЛЕНДӘ БЕЛЕМ БИРҮ ОЕШМАЛАРЫНЫҢ
ТАТАР ТӨРКЕМНӨРЕНДӘ БЕЛЕМ АЛУЧЫ УКУЧЫЛАР ӨЧЕН
ТАТАР ТЕЛЕННӨН ОЛИМПИАДА БИРЕМНӨРЕНЕҢ

ЖАВАПЛАРЫ

(2025-2026 нчы уку елы)

10 нчы сыйныф

Үткәрү вакыты – 180 минут

Максималь балл – 70

I. Тестлардан дөрес җавапны билгеләгез.

1. Жәмләдәге ирен гармониясенә буйсынган сүзләрнең санын билгеләгез. (2 балл)

Жилне төтен кумый, җил төтенне куа. (Мәкаль)

а) 2

ә) 3

б) 4

в) 5

2. Жәмләдәге кече тел ассимиляциясе күзәтелгән сүзгә билгеләгез. (2 балл)

Батканга яңгыр куркыныч түгел. (Мәкаль)

а) батканга

ә) яңгыр

б) куркыныч

в) түгел

3. Фразеологизмның синонимын билгеләгез. (2 балл)

төтен җибәрү

а) күзгә ак булып төшү

ә) күз ачылу

б) күз алдында тору

в) күз буяу

4. Гарәп-фарсы алынмасын билгеләгез. (2 балл)

а) эшләпә

ә) дус

б) мандарин

в) алфавит

5. Модальлек кушымчасы булган сүзгә билгеләгез. (2 балл)

а) балакайны

ә) авылдашыбыз

б) әнием

в) көрәк

6. Билгесезлек алмашлыгын билгеләгез. (2 балл)

а) нинди

ә) һичкем

б) ниндидер

в) шулкадәр

7. Жөмлэдәге фигыльләрнең төркемчәләре дәрәс күрсәтелгән рәтне билгеләгез. (2 балл)

Урманга кәргәнчә, чыгар юлыңны кара. (Мәкаль)

а) хәл фигыль, сыйфат фигыль, боерык фигыль

ә) хикәя фигыль, сыйфат фигыль, боерык фигыль

б) сыйфат фигыль, сыйфат фигыль, боерык фигыль

в) хәл фигыль, сыйфат фигыль, хикәя фигыль

8. Сүзтезмәнең төрән билгеләгез. (2 балл)

алтын алка

а) исемле исем сүзтезмә

ә) сыйфатлы исем сүзтезмә

б) исемле сыйфат сүзтезмә

в) сыйфатлы сыйфат сүзтезмә

9. Жөмлэдәге калын хәрәфләр белән бирелгән сүзнең нинди жөмлә кисәге икәнлеген билгеләгез. (2 балл)

*Яшь каенга **терәлен**, карт каен кырык ел яшәгән.* (Мәкаль)

а) хәбәр

ә) рәвеш хәле

б) күләм хәле

в) вакыт хәле

10. Иярчен жөмләнең төрән билгеләгез. (2 балл)

Кары калын кышның үләне калын булыр. (Мәкаль)

а) синтетик иярчен аергыч жөмлә

ә) синтетик иярчен тәмамлык жөмлә

б) синтетик иярчен вакыт жөмлә

в) синтетик иярчен урын жөмлә

II. Теоретик бирем.

Сызыклар өстенә тиешле сүзләрне языгыз. (6 балл)

[а] һәм [ә] – түбән күтәрелешле сузык авазлар. Аерым һөнәр ияләре куллана торган сүзләр һөнәрчелек сүзләре дип атала. Тамыр һәм кушымча – сүзнең мәгънәле кисәкләре. Предметның кемнеке, кайсы затныкы булуын тартым кушымчасы күрсәтә. Теләк фигыль – затланьшылы фигыль. Шарт хәле шарт һәм хикәя фигыльләр белән белдерелә.

III. Башыгызны эшләтегез.

Парлы сүзләрнең беренче компонентларын уйлап языгыз. (4 балл)

алыш-биреш

мин-минлек

артык-портык

мәкер-хәйлә

IV. Гамәли-ижади бирем.

1. Жөмлэләрне татар теленә тәржемә итеп языгыз. (10 балл)

Основа знаний закладывается в школе. Сколько всего интересного узнают ребята за школьной партой! Школа как огромный корабль, плывущий

в мир знаний. И нужно мчаться на всех парусах, чтобы стать достойными своего Отечества и нового ХХІ века.

2. Шигырьне укыгыз һәм биремнәрне эшләгез.

ЗАМАНА БАЛАСЫ

Килә аның бар фәннән дә	Белергә тели иленең
Төпле белем аласы.	Үткән тарихын, көнен,
Күп укый ул, күпне белә,	Тырыша ул киләчәктә
Бу – замана баласы.	Чын хужа булып өчен.

Үзе яшәгән заманнан
Килми артта каласы.
Һәр яңалык кызык аңа,
Бу – замана баласы.

(Резеда Вәлиева)

2.1. Саңгыраулыкта охшашлану күзәтелгән сүзләрне күчереп языгыз. (3 балл) (үткән, киләчәктә, артта) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.2. *Тарихын* сүзенең транскрипциясен языгыз. (2 балл) [та^орыйхын]

2.3. Ясалма сүзләрне күчереп языгыз. (2 балл) (төпле, белем, тырыша, яңалык) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.4. Икенче дүртыюллыктагы затланышсыз фигыльләрне күчереп языгыз. (1 балл) (белергә, үткән) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.5. Алмашлыklarның, мәгънә төркемчәләрен күрсәтеп, күчереп языгыз. (3 балл) (аның – зат алмашлыгы, бар – билгеләү алмашлыгы, ул – зат алмашлыгы, бу – күрсәтү алмашлыгы, үзе – билгеләү алмашлыгы, аңа – зат алмашлыгы) (артык сүз язылса, балл киметелә!)

2.6. Бирелгән жөмлөгә синтаксик анализ ясагыз: баш кисәкләрнең асларына сызыгыз, компонент чикләрен билгеләгез, жөмлөгә билгеләмә бирегез. (4 балл)

⁽¹⁾*Үзе яшәгән* ⁽²⁾заманнан

Килми артта каласы.

(2 – баш жөмлө, 2 – синтетик иярчен аергыч жөмлө, бәйләүче чара – янәшә тору) Бу – иярченле кушма жөмлө. (Схема сызылырга тиеш!)

3. «*Минем мәктәбем*» дигән темага 10-12 жөмлөдән торган инша языгыз. (15 балл)